

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΤΥΠΩΝ ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ

ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗ

Ιανουάριος 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Πρόλογος	2
B. Ταυτότητα	5
Γ. Μεθοδολογία	
I. Κοινή, διαφανής, επιστημονική μεθοδολογία καταγραφών	6
II. Ορισμός περιστατικού Άτυπης Αναγκαστικής Επιστροφής	6
III. Ενιαία Φόρμα Καταγραφής	6
IV. Ποιοτικός έλεγχος	7
Δ. Καταγραφές του Μηχανισμού Καταγραφής	
I. Ποσοτική ανάλυση	8
II. Δεδομένα για τον άτυπο χαρακτήρα των επιστροφών (δείκτες ατυπικότητας)	11
III. Ποιοτικά ευρήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την περίοδο αναφοράς	13
Ε. Αποφάσεις Προσωρινών Μέτρων (R39) του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)	15
ΣΤ. Συμπεράσματα	15

Α. Πρόλογος

Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και ο Εθνικός Θεσμός Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ) στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε με τον Ν. 2667/1998, κατ' εφαρμογή των Αρχών των Παρισίων¹ που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ με το Ψήφισμα 48/134 *Εθνικοί Θεσμοί για την προώθηση και την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΘΑΔ)* της 20ης Δεκεμβρίου 1993. Με τον Ν. 4780/2021 η ΕΕΔΑ απέκτησε νομική προσωπικότητα, λειτουργική ανεξαρτησία, διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια. Από το 2001, στην ΕΕΔΑ αναγνωρίζεται καθεστώς Α', που αποτελεί το καθεστώς πλήρους συμμόρφωσης με τις Αρχές των Παρισίων, ενδεικτικό της ανεξαρτησίας της και της αποτελεσματικής εκπλήρωσης του ρόλου της.

Σύμφωνα με τον Ν. 4780/2021 που διέπει πλέον τη λειτουργία της, η αποστολή της ΕΕΔΑ συνίσταται:

- στη διαρκή παρακολούθηση της εξέλιξης των θεμάτων προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στη συνεχή ενημέρωση και προώθηση της σχετικής έρευνας,
- στην ανταλλαγή εμπειριών σε διεθνές επίπεδο με τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΗΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΑΣΕ, με τις ομόλογες Επιτροπές άλλων κρατών και με την κοινωνία των πολιτών,
- στη διαμόρφωση προτάσεων πολιτικής σε θέματα δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Ειδικότερα, η ΕΕΔΑ έχει στο πλαίσιο της αποστολής της, την αρμοδιότητα για συνεχή επισήμανση σε όλα τα όργανα της Πολιτείας της ανάγκης αποτελεσματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, την ενημέρωση της κοινής γνώμης για τους σχετικούς κινδύνους παραβίασης που ελλοχεύουν και προπαντός την παροχή συμβουλών προς την ελληνική Πολιτεία για τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής για θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Επιπρόσθετη εγγύηση της ανεξαρτησίας της ΕΕΔΑ είναι η πλουραλιστική και πολυφωνική σύνθεσή της, η οποία της επιτρέπει να διατηρεί έναν μόνιμο διάλογο μεταξύ των διαφόρων φορέων της κοινωνίας των πολιτών και της Πολιτείας. Η Ολομέλειά της απαρτίζεται συνολικά από 20 Μέλη που υποδεικνύονται από Ανεξάρτητες Αρχές, Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, Ερευνητικά Ιδρύματα, τριτοβάθμιες Συνδικαλιστικές Οργανώσεις, Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών και Δικηγορικούς Συλλόγους. Στην Εθνική Επιτροπή εκπροσωπούνται, μέσω λειτουργικών συνδέσμων, η Βουλή των Ελλήνων διά του Προέδρου της Μόνιμης Ειδικής Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας, τα Υπουργεία κατά λόγο αρμοδιότητας, και τα κοινοβουλευτικά κόμματα.

Από την ίδρυσή της η ΕΕΔΑ αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προσφύγων και μεταναστών που κατοικούν στην Ελλάδα. Η ΕΕΔΑ, λαμβάνοντας υπόψη καταγγελίες που συζητήθηκαν στην Ολομέλειά της από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που μετέχουν στη σύνθεσή της ορίζοντας μέλη, όπως η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ)² και το Ελληνικό

¹ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), [Principles relating to the Status of National Institutions \(The Paris Principles\)](#)

² ΕΛΕΔΑ, [Μηνυτήρια αναφορά για τις επαναπροωθήσεις στην περιοχή του Έβρου](#), 6 Φεβρουαρίου 2018. ΕΛΕΔΑ, [Νέες επαναπροωθήσεις Τούρκων αιτούντων άσυλο στον Έβρο](#), 6 Ιουνίου 2017.

Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ),³ περί παρανόμων άτυπων αναγκαστικών επιστροφών από την ελληνική επικράτεια σε τρίτες χώρες, προχώρησε στην έκδοση σχετικής *Ανακοίνωσης*⁴ και εν συνεχεία *Δήλωσης*,⁵ καλώντας τις ελληνικές Αρχές να σέβονται την αρχή της μη-επαναπροώθησης και να διερευνήσουν τις σχετικές καταγγελίες.

Στην *Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα (Μέρος Α')*,⁶ η ΕΕΔΑ κάλεσε τις ελληνικές Αρχές να λάβουν όλα τα μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση της αρχής της μη-επαναπροώθησης (non-refoulement), η απρόσκοπτη, έγκαιρη και αποτελεσματική πρόσβαση όλων των παράτυπα εισερχομένων αλλοδαπών, χωρίς διάκριση φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων, στις διαδικασίες διεθνούς προστασίας, και η έγκαιρη και ενδελεχής έρευνα όλων των καταγγελιών περί άτυπων βίαιων επαναπροωθήσεων στον Έβρο.

Στις 18 Ιουνίου 2020, το *Γ' Τμήμα της ΕΕΔΑ για την Εφαρμογή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στους Αλλοδαπούς* πραγματοποίησε ακρόαση φορέων και προσώπων. Στην ακρόαση συμμετείχαν εκπρόσωποι της Κυβέρνησης, των αρμοδίων σωμάτων ασφαλείας, διεθνών και περιφερειακών οργανισμών, Ανεξάρτητων Αρχών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.⁷

Σε *Δήλωσή* της,⁸ η οποία ακολούθησε την ανωτέρω ακρόαση φορέων, η ΕΕΔΑ κάλεσε τις ελληνικές Αρχές, ανάμεσα σε άλλα, να διασφαλίσουν ότι όλα τα όργανα της ελληνικής Πολιτείας τηρούν απαρέγκλιτα την αρχή της μη-επαναπροώθησης, να προχωρήσουν στη δημιουργία επίσημου ανεξάρτητου μηχανισμού καταγραφής και παρακολούθησης καταγγελιών άτυπων επαναπροωθήσεων, να διερευνήσουν με τρόπο αποτελεσματικό τις καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις, δυσανάλογη χρήση βίας και θανάσιμους τραυματισμούς, και να προσάγουν τους υπεύθυνους των τυχόν παράνομων τέτοιων ενεργειών ενώπιον της Δικαιοσύνης.

Μια συνολικότερη αποτίμηση της κατάστασης των δικαιωμάτων των προσφύγων και μεταναστών παρουσίασε η ΕΕΔΑ στην επικαιροποίηση της *Έκθεσης Αναφοράς για το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα (Μέρος Β')* το Σεπτέμβριο του 2020.⁹

Ειδικότερα ζητήματα για την κατάσταση των δικαιωμάτων των μεταναστών στα σύνορα, με αναφορά στις αναφερόμενες άτυπες αναγκαστικές επιστροφές και την καταγγελλόμενη βία, καθώς και στην απαιτούμενη λογοδοσία για τις δηλούμενες παραβιάσεις, ανέδειξε η ΕΕΔΑ στην *Έκθεση για την Κατάσταση των Δικαιωμάτων των Μεταναστών στα Σύνορα* του Ιουλίου του 2021.¹⁰

³ ΕΣΠ, [Αναφορές για συστηματικές επαναπροωθήσεις στον Έβρο από εξυπηρετούμενους του ΕΣΠ](#), 20 Φεβρουαρίου 2018. ΕΣΠ, [Το ΕΣΠ καταθέτει μηνύσεις και αναφορά μετά από καταγγελίες προσφύγων για επαναπροωθήσεις στον Έβρο](#), 19 Ιουνίου 2019.

⁴ ΕΕΔΑ, [Ανακοίνωση με αφορμή τις καταγγελίες για παράνομες επαναπροωθήσεις στον Έβρο](#), Ιούλιος 2017.

⁵ ΕΕΔΑ, [Δήλωση σχετικά με τις καταγγελίες για άτυπες επαναπροωθήσεις στον Έβρο](#), 29 Νοεμβρίου 2018.

⁶ ΕΕΔΑ, *Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα*, Μέρος Α': Προσφυγικό, Σεπτέμβριος 2019.

⁷ Βλ. Δελτίο Τύπου ΕΕΔΑ, [Ακρόαση φορέων για ζητήματα προσφύγων και μεταναστών στη συνεδρίαση του Γ' Τμήματος της ΕΕΔΑ](#), 19 Ιουνίου 2020.

⁸ ΕΕΔΑ, [Δήλωση σχετικά με τις αναφερόμενες πρακτικές επαναπροωθήσεων](#), 9 Ιουλίου 2020

⁹ ΕΕΔΑ, *Έκθεση Αναφοράς για το Προσφυγικό και Μεταναστευτικό Ζήτημα*, Μέρος Β', Σεπτέμβριος 2020

¹⁰ ΕΕΔΑ, *Έκθεση της ΕΕΔΑ για την κατάσταση των δικαιωμάτων των μεταναστών στα σύνορα*, Ιούλιος 2021.

Επιπλέον, η ΕΕΔΑ παρακολουθεί στενά και συνεκτιμά τις εκθέσεις διεθνών οργανισμών, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες¹¹ και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ),¹² και διεθνών,¹³ ευρωπαϊκών¹⁴ και εθνικών¹⁵ οργάνων προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου, από τις οποίες προκύπτει, κατά τα αναφερόμενα σε αυτές, μια σταδιακή αλλά σταθερή παγιοποίηση των χαρακτηριστικών των περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών με επαναλαμβανόμενη μεθοδολογία.

Σε συνέχεια των ανωτέρω παρεμβάσεων της, η ΕΕΔΑ, αξιοποιώντας την εμπειρία από την ίδρυση και την 11ετή πορεία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας,¹⁶ και στο πλαίσιο του θεσμικού της ρόλου ως γέφυρα μεταξύ της Πολιτείας και της κοινωνίας των πολιτών, αποφάσισε να προχωρήσει στη

¹¹ [Δελτίο Τύπου](#) της ΥΑ/ΟΗΕ, «Η Υ.Α. εκφράζει την έντονη ανησυχία της για τις αναφορές για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές από την Ελλάδα στην Τουρκία», Ιούνιος 2017.

[Δελτίο Τύπου](#) της ΥΑ/ΟΗΕ, «Η Ύπατη Αρμοστεία καλεί την Ελλάδα να ερευνήσει τις άτυπες αναγκαστικές επιστροφές στα θαλάσσια και χερσαία σύνορα με την Τουρκία», Ιούνιος 2020.

[Δελτίο Τύπου](#) της ΥΑ/ΟΗΕ «Η Ύπατη Αρμοστεία ανησυχεί για τις αναφορές για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές και απευθύνει έκκληση για την προστασία προσφύγων και αιτούντων άσυλο», Αύγουστος 2020.

[Δελτίο Τύπου](#) της ΥΑ/ΟΗΕ «Το άσυλο δέχεται επίθεση στα σύνορα της Ευρώπης, προειδοποιεί η Ύπατη Αρμοστεία και καλεί να μπει ένα τέλος στις άτυπες αναγκαστικές επιστροφές και τη βία κατά των προσφύγων», Ιανουάριος 2021.

¹² [Δελτίο Τύπου](#) του ΔΟΜ «Ο ΔΟΜ εκφράζει έντονη ανησυχία για τις καταγγελίες επαναπροώθησης από την Ελλάδα στα σύνορα της ΕΕ με την Τουρκία», Ιούνιος 2020.

[Δελτίο Τύπου](#) του ΔΟΜ «IOM Concerned about Increasing Deaths on Greece-Turkey Border», Φεβρουάριος 2022.

[Δελτίο Τύπου](#) του ΔΟΜ «More than 5,000 Deaths Recorded on European Migration Routes since 2021», Οκτώβριος 2022.

¹³ Επιτροπή του ΟΗΕ Κατά των Βασανιστηρίων (CAT), [CAT/C/GRC/CO/7: Καταληκτικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής για την 7^η Περιοδική Έκθεση της Ελλάδας](#), Σεπτέμβριος 2019.

Ομάδα Εργασίας των Ηνωμένων Εθνών για την Αυθαίρετη Κράτηση, [Έκθεση της ΟΕ μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα 2 έως 13 Δεκεμβρίου 2019](#), Δεκέμβριος 2019.

Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Μεταναστών, [Έκθεση για τα Μέσα Αντιμετώπισης των Επιπτώσεων στα Ανθρώπινα Δικαιώματα από τις Πρακτικές Επαναπροώθησεων στην Ξηρά και στην Θάλασσα](#), Μάιος 2021.

¹⁴ Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Έκθεση της Επιτρόπου μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα 25 έως 29 Ιουνίου 2018](#), Νοέμβριος 2018.

Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Δήλωση της Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης «Ωρα να δράσουμε αμέσως και να αντιμετωπίσουμε τις ανάγκες ανθρωπιστικής βοήθειας και προστασίας των ανθρώπων που έχουν παγιδευτεί μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας»](#) Μάρτιος 2020.

Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, [Επιστολή της Επιτρόπου προς τους Έλληνες Υπουργούς Προστασίας του Πολίτη, Μετανάστευσης και Ασύλου, και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής](#), Μάιος 2021.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Εξευτελιστικής Μεταχείρισης (CPT), [Έκθεση μετά την επίσκεψη της Επιτροπής στην Ελλάδα 10 έως 19 Απριλίου 2018](#), Φεβρουάριος 2019.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Εξευτελιστικής Μεταχείρισης (CPT), [Έκθεση μετά την επίσκεψη της Επιτροπής στην Ελλάδα 13 έως 17 Μαρτίου 2020](#), Νοέμβριος 2020.

¹⁵ Συνήγορος του Πολίτη, [Ενδιάμεση Έκθεση του ΣτΠ για τις καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις στην Τουρκία αλλοδαπών που είχαν εισέλθει στην Ελλάδα αναζητώντας διεθνή προστασία](#), Ιανουάριος 2021.

Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.), [Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για το 2021](#), Ιούνιος 2022.

¹⁶ Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ) και του Γραφείου της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα (ΥΑ), και με συμμετοχή μη-κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων. Σήμερα συμμετέχουν 52 μη-κυβερνητικές οργανώσεις που παρέχουν νομικές, ιατρικές, κοινωνικές ή άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες και έρχονται σε επαφή με θύματα ρατσιστικής βίας, και 2 φορές ως παρατηρητές. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. <https://rvrn.org/el/>.

σύσταση ενός Μηχανισμού Καταγραφής Περιστατικών Άτυπων Αναγκαστικών Επιστροφών (στο εξής Μηχανισμός Καταγραφής).¹⁷ Ακολούθως, κατ' εξουσιοδότηση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ, συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας με αντικείμενο την κατάρτιση *Ιδρυτικής Πράξης* του Μηχανισμού Καταγραφής και τη δημιουργία *Φόρμας Καταγραφής Περιστατικού Άτυπης Αναγκαστικής Επιστροφής* (στο εξής *Φόρμα Καταγραφής*).¹⁸ Στην από 27.09.2021 συνεδρίαση της Ολομέλειας της, η ΕΕΔΑ ενέκρινε τις διαδικαστικές πράξεις έναρξης της λειτουργίας του Μηχανισμού Καταγραφής.

Στις σελίδες που ακολουθούν περιγράφεται η ταυτότητα και η μεθοδολογία του Μηχανισμού Καταγραφής και παρουσιάζονται βασικά στατιστικά μεγέθη και ποιοτικά ευρήματα των καταγραφών για την περίοδο αναφοράς (Απρίλιος 2020 – Οκτώβριος 2022). Ο Μηχανισμός Καταγραφής θα προχωρήσει σε λεπτομερή ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των καταγραφών της περιόδου αναφοράς και των δεδομένων που προκύπτουν στην πλήρη έκθεσή του που θα δημοσιευθεί αργότερα εντός του έτους.

B. Ταυτότητα

Η δημιουργία του Μηχανισμού Καταγραφής αποτέλεσε απόφαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ τον Σεπτέμβριο του 2021 με σκοπό την έμπρακτη ανταπόκριση του Εθνικού Θεσμού Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε δύο βασικές διαπιστώσεις: α) της απουσίας ενός επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής των καταγγελλόμενων περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών, και β) της ανάγκης διασύνδεσης των φορέων, οι οποίοι καταγράφουν με δική τους πρωτοβουλία τα περιστατικά που φέρεται να συντελούνται σε βάρος προσώπων, τα οποία προσέρχονται στις υπηρεσίες τους. Προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον Μηχανισμό Καταγραφής αποτελεί ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, τη διαφορετικότητα, την πολυπολιτισμικότητα και την ανεξιθρησκεία, καθώς και η δράση για τα δικαιώματα των πολιτών τρίτων χωρών. Οι οργανώσεις που είναι μέλη του Μηχανισμού Καταγραφής έχουν νομική υπόσταση και εκπροσώπηση στην Ελλάδα και έχουν υποβάλει το καταστατικό τους στον Μηχανισμό Καταγραφής, προκειμένου να διαπιστωθεί η νομική τους υπόσταση και η εναρμόνιση των σκοπών λειτουργίας τους με αυτούς του Μηχανισμού Καταγραφής. Οι οργανώσεις που είναι μέλη έχουν υπογράψει την *Ιδρυτική Πράξη* του Μηχανισμού Καταγραφής και έχουν αναλάβει τη δέσμευση να επιδιώκουν τους κοινούς στόχους του, να χρησιμοποιούν τα μέσα του και να εφαρμόζουν την μεθοδολογία του. Οι οργανώσεις που είναι μέλη του Μηχανισμού Καταγραφής είναι οι εξής:¹⁹

- Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
- Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
- Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού
- Ιατρική Παρέμβαση
- ΜΕΤΑδραση – ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
- Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών
- Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο
- HIAS Greece
- Legal Centre Lesbos
- Danish Refugee Council Greece

¹⁷ Η σχετική απόφαση ελήφθη ομόφωνα στην από 09.07.2020 συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ.

¹⁸ Η σχετική εξουσιοδότηση δόθηκε με ομόφωνη απόφαση στην από 12.11.2020 συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ.

¹⁹ Η κατάσταση των μελών είναι επικαιροποιημένη μέχρι 31/12/2022. Σχετικά με την οργάνωση HumanRights360 έχει παύσει η ιδιότητά της ως μέλος του Μηχανισμού Καταγραφής.

Στον Μηχανισμό Καταγραφής συμμετέχει ως συνεργαζόμενος φορέας, στα πλαίσια της εντολής του, το Γραφείο Ελλάδος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (ΥΑ/ΟΗΕ) προσφέροντας τεχνογνωσία επί θεμάτων διεθνούς προστασίας προσφύγων και τεχνική υποστήριξη.

Γ. Μεθοδολογία

I. Κοινή, διαφανής και επιστημονική μεθοδολογία καταγραφών

Ο Μηχανισμός Καταγραφής αποσκοπεί στην παρακολούθηση, καταγραφή και ανάδειξη του φαινομένου των άτυπων αναγκαστικών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών από την Ελλάδα σε άλλες χώρες. Επιδιώκει την προώθηση και εμπέδωση του σεβασμού της αρχής της μη-επαναπροώθησης και τη διασφάλιση των εγγυήσεων και των νόμιμων διαδικασιών. Στόχο του Μηχανισμού Καταγραφής αποτελεί η ενίσχυση της λογοδοσίας για τις δηλούμενες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αναφέρεται ότι συντελούνται κατά τη διάρκεια πραγματοποίησης περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών από την Ελλάδα σε άλλες χώρες. Μέσω της υιοθέτησης μιας κοινής, διαφανούς, και επιστημονικής μεθοδολογίας στις καταγραφές, ο Μηχανισμός Καταγραφής επιδιώκει να συμβάλλει στην ενίσχυση της αξιοπιστίας των καταγγελλόμενων περιστατικών.

Ο Μηχανισμός Καταγραφής διαθέτει κοινούς κανόνες λειτουργίας για όλα τα μέλη του και κοινούς στόχους και σκοπούς που έχουν αποτυπωθεί στην Ιδρυτική του Πράξη. Όλοι οι φορείς που συμμετέχουν στον Μηχανισμό Καταγραφής έχουν αποδεχτεί την Ιδρυτική του Πράξη, στην οποία ορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους. Οι καταγραφείς κάθε μέλους, είτε πρόκειται για κοινωνικούς, νομικούς, ιατρούς ή άλλους επιστήμονες, ορίζονται από το ίδιο το μέλος και εκπαιδεύονται από τον Επόπτη του Μηχανισμού Καταγραφής.

II. Ορισμός περιστατικού Άτυπης Αναγκαστικής Επιστροφής

Ακρογωνιαίο λίθο της μεθοδολογίας του Μηχανισμού Καταγραφής αποτελεί ο ορισμός της άτυπης αναγκαστικής επιστροφής που έχει διαμορφωθεί σε κοινή διαβούλευση με τα μέλη του και έχει υιοθετηθεί από αυτά με την Ιδρυτική του Πράξη. Καμία καταγραφή δεν οριστικοποιείται στον Μηχανισμό Καταγραφής, αν τα πραγματικά περιστατικά που αποτυπώνει δεν ανταποκρίνονται στον ορισμό αυτό. Για τους σκοπούς του Μηχανισμού Καταγραφής, ως άτυπη αναγκαστική επιστροφή ορίζεται η *άτυπη απέλαση, απομάκρυνση, 'επαναπροώθηση' ή επιστροφή, με συνοπτικές διαδικασίες εκτός νομικού πλαισίου, πολιτών τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων αιτούντων άσυλο και κατόχων τίτλων νόμιμης διαμονής στην Ελλάδα, από την Ελληνική επικράτεια, χωρίς εξατομικευμένη εξέταση αναγκών διεθνούς προστασίας ή άλλων και χωρίς τη δυνατότητα να προσφύγουν σε ένδικα μέσα, που μπορεί να οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, του άρθρου 3 της Διεθνούς Σύμβασης Κατά των Βασανιστηρίων, του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ή των αρχών του διεθνούς εθιμικού δικαίου.*

III. Ενιαία Φόρμα Καταγραφής

Οι καταγραφές πραγματοποιούνται με προσωπικές συνεντεύξεις που διενεργούν οι καταγραφείς των μελών του Μηχανισμού με φερόμενα θύματα άτυπων αναγκαστικών επιστροφών, στην πλειονότητα των περιπτώσεων με τη συνδρομή διερμηνέων, ώστε να διασφαλίζεται η αμφίπλευρη κατανόηση. Ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν καταγράφει στις Φόρμες Καταγραφής *έμμεσες μαρτυρίες ή διηγήσεις* ή *ισχυρισμούς* τρίτων προσώπων, ατόμων δηλαδή που δεν είναι θύματα άτυπης αναγκαστικής επιστροφής. Δυνητική εξαίρεση αποτελούν οι μαρτυρίες από πρόσωπα που συνδέονται με το φερόμενο θύμα, αν το θύμα για λόγους ανωτέρας βίας (αφάνεια, εξαφάνιση, σοβαρή ασθένεια, φυλάκιση ή θάνατος) δεν είναι σε θέση να δώσει το ίδιο τη μαρτυρία του. Μέχρι στιγμής, ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν έχει καταγράψει καμία μαρτυρία με

την εξαιρετική αυτή διαδικασία. Απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί η καταγραφή είναι η προηγούμενη γραπτή συναίνεση του φερόμενου θύματος, έπειτα από πλήρη ενημέρωσή του σε γλώσσα που κατανοεί για το περιεχόμενό του, τους σκοπούς της συνέντευξης και τον τρόπο με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα προσωπικά δεδομένα και η μαρτυρία του.

Οι μαρτυρίες καταγράφονται σε ενιαία Φόρμα Καταγραφής που έχει αναπτύξει ο Μηχανισμός Καταγραφής, σε κοινή διαβούλευση με τα μέλη του και την ΥΑ/ΟΗΕ. Η Φόρμα Καταγραφής, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες καταγραφής ενός αρκετά περίπλοκου φαινομένου με πολλά στάδια διαχείρισης (εντοπισμός ή άτυπη σύλληψη, άτυπη κράτηση ή περιορισμός μετακίνησης, φυσική απομάκρυνση), εκτείνεται σε αντίστοιχες ενότητες και τμήματα, τα οποία αναζητούν λεπτομέρειες και πληροφορίες για την ταυτότητα των φερόμενων δραστών, τους χώρους και τους χρόνους που αφορούν κάθε στάδιο του περιστατικού, από τον εντοπισμό στην ελληνική επικράτεια μέχρι και την τύχη του φερόμενου θύματος μετά την απομάκρυνσή του από αυτήν, και καταγράφουν τον τρόπο δράσης των φερόμενων δραστών. Τέλος, σε κάθε μαρτυρία, αποτυπώνεται η τυχόν επιθυμία του φερόμενου θύματος για περαιτέρω ενέργειες σχετικά με την υπόθεσή του, όπως για παράδειγμα, αν έχει προβεί ή αν επιθυμεί να προβεί σε καταγγελία ενώπιον των αρμοδίων Αρχών.

IV. Ποιοτικός έλεγχος

Ο Μηχανισμός Καταγραφής, καταγράφει μαρτυρίες πολιτών τρίτων χωρών ή και ανιθαγενών, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους στην Ελλάδα, ανεξάρτητα, δηλαδή, από το αν πρόκειται για παράτυπους μετανάστες, καταγεγραμμένους ή μη αιτούντες άσυλο και αναγνωρισμένους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι έχουν πέσει θύματα άτυπης αναγκαστικής επιστροφής από την ελληνική επικράτεια είτε απευθείας στη χώρα καταγωγής τους (ή προηγούμενης συνήθους διαμονής για ανιθαγενείς) είτε σε τρίτη χώρα. Ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν έχει ως αντικείμενό του ούτε την διερεύνηση των καταγραφόμενων περιστατικών, ούτε την εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών που καταγράφονται, ούτε φυσικά μπορεί να λειτουργήσει ως θεσμός απόδοσης ποινικών, αστικών, διοικητικών ή πειθαρχικών ευθυνών στους φερόμενους δράστες. Ο Μηχανισμός Καταγραφής καταγράφει αποκλειστικά και μόνο μαρτυρίες μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις με τα φερόμενα θύματα με τη χρήση συγκεκριμένης εναρμονισμένης μεθοδολογίας, προκειμένου να συμβάλει στην ενίσχυση της αξιοπιστίας των καταγγελλόμενων περιστατικών και να αναδείξει στον δημόσιο λόγο την πλευρά των φερόμενων θυμάτων.

Ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν αποσκοπεί, ωστόσο, στην καταγραφή κάθε μαρτυρίας ή περιστατικού άτυπης αναγκαστικής επιστροφής που ενδεχομένως να έλαβε χώρα στην ελληνική επικράτεια. Αποσκοπεί στην καταγραφή μαρτυριών που μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτητικές προδιαγραφές της Φόρμας Καταγραφής, προκειμένου να αναδειχτούν μοτίβα και επαναλαμβανόμενες πρακτικές. Αυτό αποτελεί έναν εκούσιο περιορισμό του Μηχανισμού Καταγραφής, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο Μηχανισμός καταγράφει, κατά το δυνατό, μαρτυρίες που ανταποκρίνονται σε ένα αρκετά απαιτητικό επίπεδο αξιοπιστίας, το οποίο βασίζεται στη δυνατότητα του φερόμενου θύματος να περιγράψει τα περιστατικά που ισχυρίζεται ότι βίωσε ή έστω να απαντήσει σε αναλυτικές ερωτήσεις γι' αυτά.

Οι παραπάνω διαδικαστικές εγγυήσεις επηρεάζουν σημαντικά τον αριθμό των καταγραφών που δύναται να αποδεχτεί ο Μηχανισμός Καταγραφής. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τον αριθμό των καταγραφών αποτελούν η διστακτικότητα των φερόμενων θυμάτων, ο φόβος αντιποίνων, το τραύμα ή μετατραυματικό stress, η χρονική απόσταση από τα γεγονότα, η γεωγραφική απόσταση μεταξύ του/της καταγραφέα και του φερόμενου θύματος κ.α. Ως εκ τούτου, ο Μηχανισμός Καταγραφής εκτιμά ότι η δυνατότητά του να καταγράφει μαρτυρίες θυμάτων περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών περιορίζεται σ' αυτό που κοινώς ονομάζεται *κορυφή του παγόβουνου*.

Οι Φόρμες Καταγραφής υπόκεινται σε ποιοτικό έλεγχο από τον Μηχανισμό Καταγραφής. Ο ποιοτικός έλεγχος περιλαμβάνει έλεγχο για την πληρότητα της Φόρμας Καταγραφής, την ορθότητα της συμπλήρωσής της, και αν τα πραγματικά περιστατικά που αποτυπώνει κάθε νέα Φόρμα ανταποκρίνονται στους δείκτες ατυπικότητας (Βλ παρακάτω υπό Δ.ΙΙ.) που περιλαμβάνονται στον ορισμό της άτυπης αναγκαστικής επιστροφής, όπως αποτυπώνεται στην Ιδρυτική Πράξη του Μηχανισμού Καταγραφής.

Δ. Καταγραφές του Μηχανισμού Καταγραφής

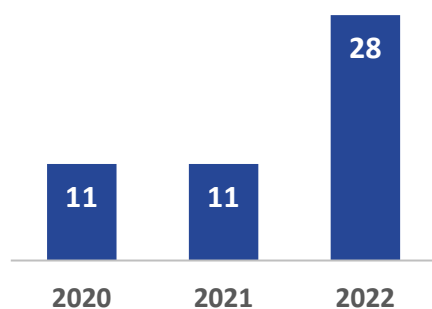
Ι. Ποσοτική ανάλυση

Η παρούσα έκθεση αποτελεί την πρώτη *ενδιάμεση έκθεση* του Μηχανισμού Καταγραφής. Ο Μηχανισμός Καταγραφής έχει καταγράψει 50 περιστατικά άτυπων αναγκαστικών επιστροφών που κατά τους ισχυρισμούς των φερόμενων θυμάτων συνέβησαν από τον Απρίλιο του 2020 μέχρι και τον Οκτώβριο του 2022. Για τα 50 αυτά περιστατικά, ο Μηχανισμός Καταγραφής έχει καταγράψει, από τον Φεβρουάριο του 2022 μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2022, 58 μαρτυρίες με προσωπικές συνεντεύξεις με 43 πρόσωπα που ισχυρίζονται ότι είναι θύματα αυτών των περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών από την ελληνική επικράτεια.²⁰

Συγκεκριμένα, από τα 50 περιστατικά που έχει καταγράψει ο Μηχανισμός Καταγραφής 28 συνέβησαν, κατά τους ισχυρισμούς των φερόμενων θυμάτων, μέσα στο 2022, 11 μέσα στο 2021 και 11 μέσα στο 2020 (Βλ. *Γράφημα 1*).

Με κριτήριο την αναφερόμενη τοποθεσία εντοπισμού των φερόμενων θυμάτων από τις ελληνικές Αρχές, σε 24 περιστατικά τα φερόμενα θύματα, κατά τους ισχυρισμούς τους, εντοπίστηκαν στην συνοριακή περιοχή του ποταμού Έβρου, σε 7 περιστατικά τα φερόμενα θύματα εντοπίστηκαν στην ενδοχώρα, σε 6 περιστατικά τα φερόμενα θύματα εντοπίστηκαν σε νησί της ελληνικής επικράτειας, και σε 13 περιστατικά τα φερόμενα θύματα εντοπίστηκαν στη θαλάσσια περιοχή κοντά σε κάποιο νησί της ελληνικής επικράτειας (Βλ. *Γράφημα 2*).

Γράφημα 1: Χρόνος Περιστατικών

Γράφημα 2: Τόπος Εντοπισμού

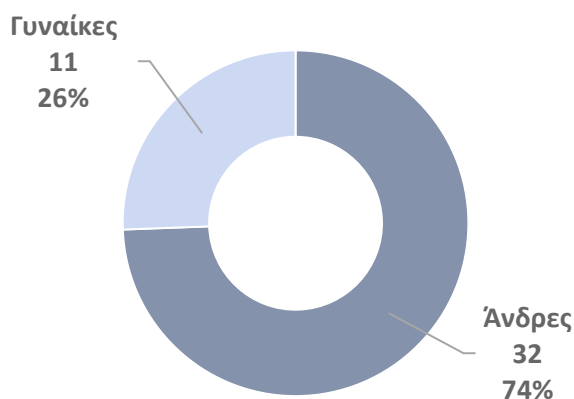

Από τα συνολικά 43 φερόμενα θύματα, οι 32 είναι άνδρες ενώ οι 11 είναι γυναίκες. Στις καταγραφές δεν περιλαμβάνεται μη-δυναδικό άτομο (Βλ. *Γράφημα 3*).

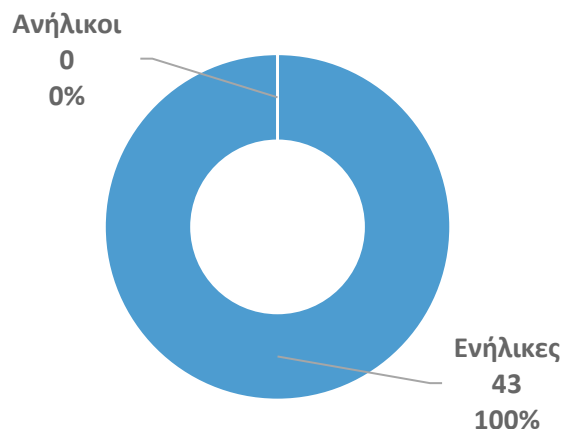
Όλα τα 43 φερόμενα θύματα, κατά τη στιγμή της καταγραφής, ήταν ενήλικες (Βλ. *Γράφημα 4*).

²⁰ Ο αριθμός των περιστατικών άτυπων αναγκαστικών επιστροφών που κατέγραψε ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν ταυτίζεται με τον αριθμό των μαρτυριών, καθώς για 3 περιστατικά ο Μηχανισμός έχει καταγράψει μαρτυρίες από περισσότερα φερόμενα θύματα. Ομοίως, ο αριθμός των μαρτυριών που κατέγραψε ο Μηχανισμός Καταγραφής δεν ταυτίζεται με τον αριθμό των θυμάτων, με τα οποία έγιναν οι συνεντεύξεις, καθώς 12 θύματα κατέθεσαν μαρτυρίες για περισσότερα περιστατικά άτυπων αναγκαστικών επιστροφών που βίωσαν τα ίδια.

Γράφημα 3: Φύλο φερόμενων θυμάτων

Γράφημα 4: Ηλικία φερόμενων θυμάτων

Κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων διαπιστώθηκε ότι 23 από τα 43 φερόμενα θύματα ανήκουν στις ομάδες των ευάλωτων προσώπων.²¹ Επισημαίνεται ότι η ευαλωτότητα καταγράφεται ως υπάρχουσα τη στιγμή της καταγραφής. Από τα υπόλοιπα φερόμενα θύματα, για 19 δεν προέκυψε κάποια ευαλωτότητα, ενώ για 1 υπήρξε αδυναμία εξακρίβωσης ευαλωτότητας, λόγω του πλαισίου της συνέντευξης.²²

Μεταξύ των φερόμενων θυμάτων περιλαμβάνεται 1 διεμφυλικό άτομο, το οποίο έχει περιληφθεί στο δίπολο του φύλου με βάση τον αυτοπροσδιορισμό του και 2 άτομα που ανήκουν σε άλλες κατηγορίες της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας.

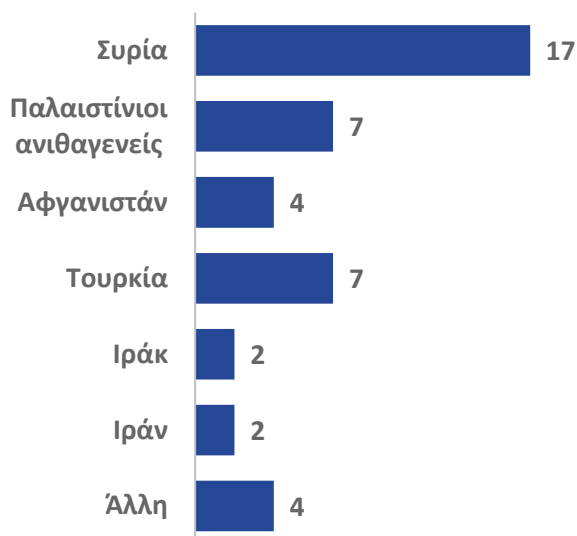
Η πλειονότητα των φερόμενων θυμάτων, τα οποία έδωσαν τις μαρτυρίες τους στον Μηχανισμό Καταγραφής έχουν ως χώρα ιθαγένειας τη Συρία. Συγκεκριμένα, 17 φερόμενα θύματα έχουν ως χώρα ιθαγένειας τη Συρία, 7 φερόμενα θύματα είναι Παλαιστίνιοι ανιθαγενείς, 7 έχουν ως χώρα ιθαγένειας την Τουρκία, 4 το Αφγανιστάν, 2 το Ιράκ, 2 το Ιράν, 1 την Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (DRC), 1 την Σομαλία, 1 το Καμερούν και 1 το Μάλι (βλ. Γράφημα 5).

Ο Μηχανισμός Καταγραφής καταγράφει στη Φόρμα Καταγραφής το νομικό καθεστώς των φερόμενων θυμάτων στην Ελλάδα τη στιγμή της άτυπης αναγκαστικής επιστροφής. Από τα συνολικά 43 φερόμενα θύματα, τα 32 είναι άτομα που, κατά τους ισχυρισμούς τους, πριν από τον εντοπισμό τους και την άτυπη επιστροφή τους, δεν είχαν εντοπιστεί προηγούμενη φορά από τις ελληνικές Αρχές (ανεντόπιστα πρόσωπα) ή ακόμα κι αν είχαν εντοπιστεί, σύμφωνα με τη μαρτυρία τους, δεν είχαν υποβληθεί σε διαδικασίες καταγραφής και ταυτοποίησης (ακατάγραφα πρόσωπα). Μεταξύ των 43 φερόμενων θυμάτων περιλαμβάνονται 6 αναγνωρισμένοι πρόσφυγες στην Ελλάδα και 5 καταγεγραμμένοι στην Ελλάδα αιτούντες άσυλο (βλ. Γράφημα 6).

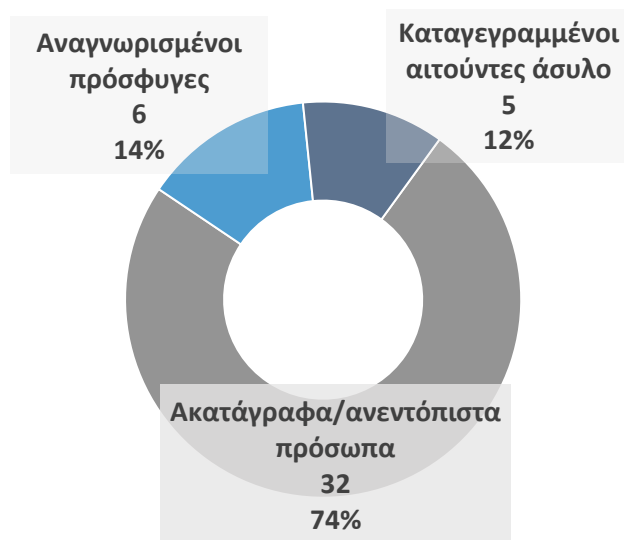
²¹ Ο Μηχανισμός Καταγραφής καταγράφει ως ευάλωτα πρόσωπα, τα πρόσωπα που είναι ανήλικα (συνοδευόμενα ή μη), άμεσους συγγενείς θανόντων σε ναυάγια (γονείς, αδέρφια, τέκνα και σύζυγος), άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένους/ες, εγκυμονούσες, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα, θύματα εμπορίας ανθρώπων, άτομα με σοβαρή ασθένεια, άτομα με νοητική ή ψυχική αναπηρία, άτομα που έχουν υποστεί βασανιστήρια, άτομα που έχουν υποστεί βιασμό ή άλλες σοβαρές μορφές σεξουαλικής βίας, άτομα που έχουν υποστεί άλλες σοβαρές μορφές ψυχολογικής ή σωματικής βίας, όπως τα θύματα ακρωτηριασμού γυναικείων γεννητικών οργάνων, και τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα.

²² Η αδυναμία μπορεί να οφείλεται στον τρόπο διενέργειας της συνέντευξης, όπως, για παράδειγμα, όταν διενεργείται απομακρυσμένα, στην προσωπική και ευαίσθητη φύση των πληροφοριών, στην κατάσταση του φερόμενου θύματος κ.α.

Γράφημα 5: Χώρα ιθαγένειας φερόμενων θυμάτων

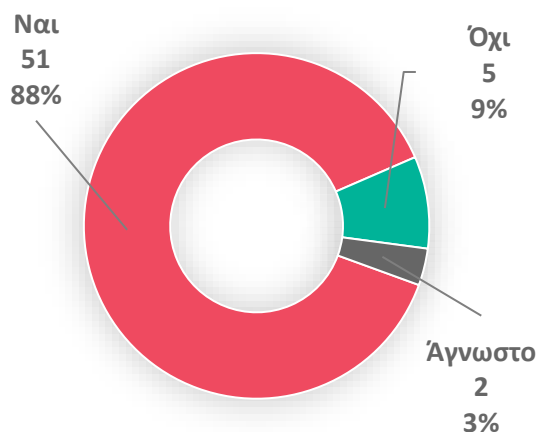
Γράφημα 6: Νομικό καθεστώς στην Ελλάδα των φερόμενων θυμάτων

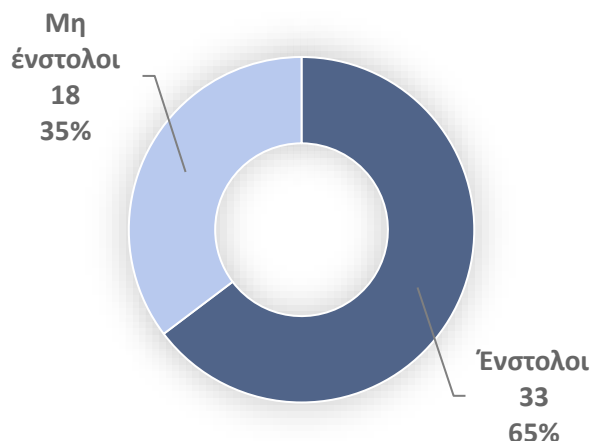
Σε 51 μαρτυρίες αναφέρεται ότι ασκήθηκαν πράξεις βίας κατά την πράξη της φυσικής απομάκρυνσης, όπως για παράδειγμα σωματική και λεκτική βία ή απειλή, προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας και αφαίρεση προσωπικών αντικειμένων, είτε εναντίον του προσώπου που έδωσε την μαρτυρία είτε εναντίον άλλων μελών της ομάδας που υπέστη την άτυπη αναγκαστική επιστροφή, ενώ σε 5 μαρτυρίες αναφέρεται ότι δεν υπήρξε άσκηση βίας. Περιέχονται επίσης 2 μαρτυρίες, στις οποίες τα φερόμενα θύματα ανέφεραν ότι δεν γνωρίζουν αν ασκήθηκε βία κατά τη διάρκεια της φυσικής απομάκρυνσης (βλ. *Γράφημα 7*).

Από τις 51 μαρτυρίες, στις οποίες αναφέρεται ότι ασκήθηκε βία κατά την πραγματοποίηση της φυσικής απομάκρυνσης, σε 33 αναφέρεται ότι η βία ασκήθηκε από ένστολους και σε 18 από άτομα που δεν ήταν ένστολοι (βλ. *Γράφημα 8*).

Γράφημα 7: Αναφερόμενη άσκηση βίας κατά την απομάκρυνση

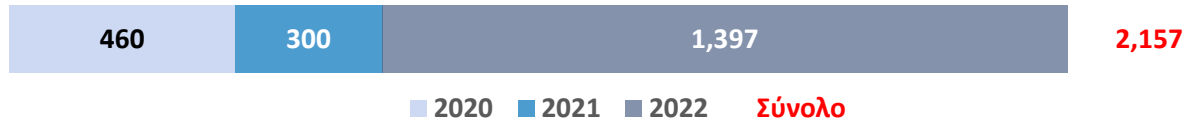
Γράφημα 8: Φερόμενοι θύτες άσκησης βίας κατά την απομάκρυνση

Τέλος, σύμφωνα με τις μαρτυρίες για τα 50 περιστατικά που έχουν καταγραφεί για τα έτη 2020 – 2022, το πλήθος των φερόμενων θυμάτων σε αυτά τα περιστατικά ανέρχεται κατ' ελάχιστον σε 2.157 (βλ. Γράφημα 9).²³

Γράφημα 9: Ελάχιστος αριθμός φερόμενων θυμάτων ανά ημερολογιακό έτος περιστατικού

II. Δεδομένα για τον άτυπο χαρακτήρα των επιστροφών (δείκτες ατυπικότητας)

Όπως αναφέρεται παραπάνω, για τους σκοπούς του Μηχανισμού Καταγραφής, ως άτυπη αναγκαστική επιστροφή ορίζεται η άτυπη απέλαση, απομάκρυνση, 'επαναπροώθηση' ή επιστροφή, με συνοπτικές διαδικασίες εκτός νομικού πλαισίου, πολιτών τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένων αιτούντων άσυλο και κατόχων τίτλων νόμιμης διαμονής στην Ελλάδα, από την Ελληνική επικράτεια, χωρίς εξατομικευμένη εξέταση αναγκών διεθνούς προστασίας ή άλλων και χωρίς τη δυνατότητα να προσφύγουν σε ένδικα μέσα, που μπορεί να οδηγήσει σε άμεση ή έμμεση παραβίαση της αρχής της μη επαναπροώθησης, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, του άρθρου 3 της Διεθνούς Σύμβασης Κατά των Βασανιστηρίων, του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, ή των αρχών του διεθνούς εθιμικού δικαίου.

Σύμφωνα δε με τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Μεταναστών, οι άτυπες αναγκαστικές επιστροφές περιλαμβάνουν μια πληθώρα πρακτικών των Κρατών, πολλές φορές με τη συμμετοχή αλλοδαπών και άλλων ιδιωτών, οι οποίες αποσκοπούν στη συνοπτική και αναγκαστική απομάκρυνση πολιτών τρίτων χωρών, περιλαμβανομένων αιτούντων άσυλο, στη χώρα, στο έδαφος, στα χωρικά ή στα διεθνή ύδατα, μέσω των οποίων προσπάθησαν ή κατάφεραν να διαπεράσουν διεθνή σύνορα, δίχως προηγούμενη εξατομικευμένη εξέταση αναγκών προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²⁴

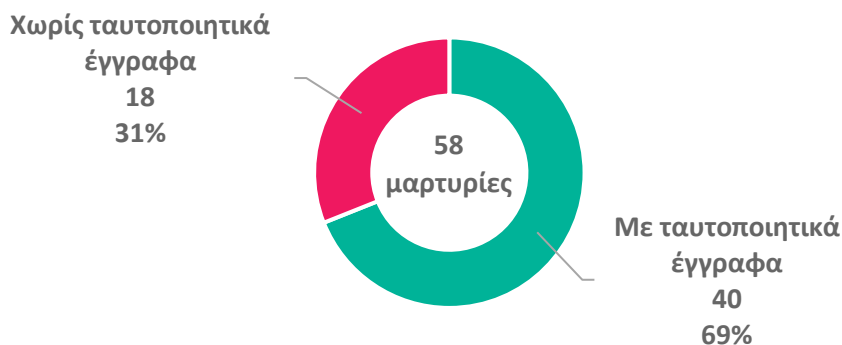
Αντλώντας από τους ανωτέρω ορισμούς, η Φόρμα Καταγραφής Περιστατικού Άτυπης Αναγκαστικής Επιστροφής καταγράφει τις μαρτυρίες των φερόμενων θυμάτων σχετικά με τη νομική τους μεταχείριση ήδη από το στάδιο του εντοπισμού και μέχρι την ολοκλήρωση της φυσικής απομάκρυνσης. Η νομική μεταχείριση περιλαμβάνει μια σειρά από ενέργειες που σχετίζονται με τις πράξεις του θύματος και με τις πράξεις ή παραλείψεις των αρχών και αποτελούν δείκτες που αποδίδουν στα καταγραφόμενα περιστατικά αναγκαστικών επιστροφών τον μη-τυπικό τους χαρακτήρα.

Πιο συγκεκριμένα, η Φόρμα Καταγραφής αναζητά πληροφορίες για το αν τα φερόμενα θύματα, η μαρτυρία των οποίων καταγράφεται, είχαν στην κατοχή τους ταυτοποιητικά έγγραφα, αν γνωστοποίησαν ότι διαθέτουν αυτά τα έγγραφα και αν τα έγγραφά τους κατασχέθηκαν ή καταστράφηκαν. Επιπλέον, αναζητούνται πληροφορίες για το αν τα φερόμενα θύματα εξέφρασαν βούληση να καταθέσουν αίτημα διεθνούς προστασίας, για το αν ερωτήθηκαν σχετικά από τις αρμόδιες Αρχές και αν έλαβαν ενημέρωση για τα δικαιώματά τους σε γλώσσα που κατανοούν, αν καταγράφηκαν τα προσωπικά τους στοιχεία, αν

²³ Κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης για την καταγραφή μαρτυρίας περιστατικού άτυπης αναγκαστικής επιστροφής, ζητείται από το φερόμενο θύμα να προσδιορίσει, ως τάξη μεγέθους, τον αριθμό των ατόμων που επαναπροωθήθηκαν μαζί του και η απάντησή του καταγράφεται σε ειδικό πεδίο της Φόρμας Καταγραφής. Ο ελάχιστος αριθμός των 2.157 ατόμων προκύπτει από το άθροισμα του ελαχίστου αριθμού ατόμων που ανέφεραν τα φερόμενα θύματα των 50 περιστατικών ότι επαναπροωθήθηκαν μαζί τους.

²⁴ OHCHR, Αναφορά του Ειδικού Εισηγητή των ΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Μεταναστών [A/HRC/47/30: Αναφορά για τα μέσα αντιμετώπισης των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις επαναπροωθήσεις μεταναστών στη στεριά και τη θάλασσα](#), Σεπτέμβριος 2019.

υπέστησαν δακτυλοσκόπηση και φωτογράφιση, και αν υπέγραψαν ή αν τους χορηγήθηκε κάποιο έγγραφο, το περιεχόμενο του οποίου τους εξηγήθηκε σε γλώσσα που κατανοούν.

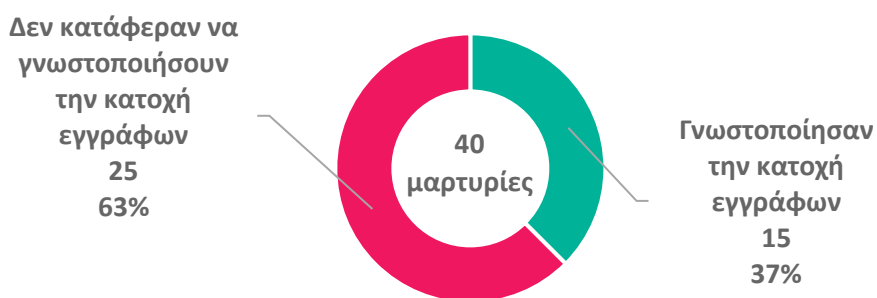

Κατοχή εγγράφων

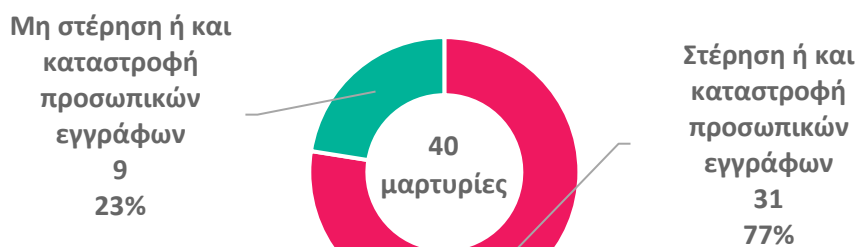
Είδος ταυτοποιητικού εγγράφου

Γνωστοποίηση κατοχής εγγράφων

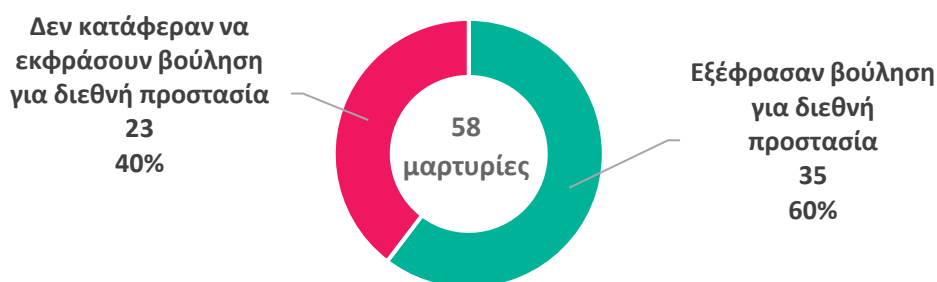
Στέρηση/καταστροφή ταυτοποιητικών εγγράφων

**Κατάσχεση
προσωπικών
αντικειμένων**

**Έκφραση βούλησης
για αίτηση Διεθνούς
Προστασίας**

**Διερεύνηση από τις
Αρχές για ανάγκες
Διεθνούς Προστασίας**

Σε **57 μαρτυρίες** τα φερόμενα θύματα ανέφεραν ότι σε κανένα στάδιο του περιστατικού δεν ερωτήθηκαν σε γλώσσα που κατανοούν αν επιθυμούν να καταθέσουν αίτημα διεθνούς προστασίας, ενώ στις περιπτώσεις που τα φερόμενα θύματα διέθεταν καθεστώς διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα ή ήταν καταγεγραμμένοι/ες αιτούντες/ούσες άσυλο, το καθεστώς αυτό δεν ελήφθη υπόψη. Μόνο σε **1 μαρτυρία** το φερόμενο θύμα (με χώρα καταγωγής την Τουρκία) ανέφερε ότι ρωτήθηκε από τις Αρχές για την βούλησή του να καταθέσει αίτημα διεθνούς προστασίας

**Ενημέρωση για
δικαιώματα**

Σε **καμία μαρτυρία** δεν αναφέρθηκε από τα φερόμενα θύματα ενημέρωση από τις αρμόδιες Αρχές για τα δικαιώματά τους σε γλώσσα που κατανοούν.

**Καταγραφή/
δακτυλοσκόπηση**

Σε **καμία μαρτυρία** δεν αναφέρθηκε από τα θύματα οποιαδήποτε καταγραφή προσωπικών τους στοιχείων ή δακτυλοσκόπηση από τις αρμόδιες Αρχές.

Φωτογράφιση

Σε **καμία μαρτυρία** δεν αναφέρθηκε από τα φερόμενα θύματα επίσημη φωτογράφιση από τις αρμόδιες Αρχές. Σε **9 μαρτυρίες** τα φερόμενα θύματα ανέφεραν ότι υπέστησαν ανεπίσημη φωτογράφιση από τους φερόμενους θύτες του περιστατικού, όπως πχ φωτογράφιση με κινητά τηλέφωνα.

**Υπογραφή/χορήγηση
εγγράφου**

Σε **καμία μαρτυρία** δεν αναφέρθηκε από τα φερόμενα θύματα οποιαδήποτε χορήγηση ή υπογραφή κάποιου επίσημου διοικητικού εγγράφου.

III. Ποιοτικά ευρήματα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την περίοδο αναφοράς.

Οι χώρες καταγωγής των φερόμενων θυμάτων ή, για ανιθαγενείς, οι χώρες προηγούμενης συνήθους διαμονής περιλαμβάνονται στις χώρες, των οποίων οι πολίτες ή οι ανιθαγενείς συνήθως διαμένοντες, λαμβάνουν τα υψηλότερα ποσοστά θετικών αποφάσεων αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος στην

Ελλάδα και την ΕΕ.²⁵ Ως εκ τούτου, τα φερόμενα θύματα θα είχαν τις ανάλογες πιθανότητες να αναγνωριστούν ως δικαιούχοι προσφυγικού καθεστώτος στην Ελλάδα, αν, όπως προκύπτει από τις μαρτυρίες τους, δεν είχαν πέσει θύματα άτυπων αναγκαστικών επιστροφών.

Ανάμεσα στα φερόμενα θύματα περιλαμβάνονται 7 πολίτες Τουρκίας που εγκατέλειψαν τη χώρα καταγωγής τους, εξαιτίας κινδύνου δίωξης που συνδέεται με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις.²⁶ Τα άτομα αυτά ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν άτυπη αναγκαστική επιστροφή απευθείας στη χώρα τους, όπου υπέστησαν ή κινδύνευαν να υποστούν διώξεις (Τουρκία), δίχως δυνατότητα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου και χωρίς καμία εκτίμηση για τις ανάγκες διεθνούς προστασίας τους εξαιτίας κινδύνου δίωξης στην Τουρκία. Ως εκ τούτου, τα περιστατικά αυτά, εφόσον είναι αληθή, αποτελούν άμεση παραβίαση της αρχής της μη-επαναπροώθησης, ακρογωνιαίου λίθου της προσφυγικής προστασίας. Τα 3 φερόμενα θύματα ανέφεραν ότι συνελήφθησαν από τις τουρκικές Αρχές και τέθηκαν σε κράτηση, ενώ τα άλλα 4, σύμφωνα με τη μαρτυρία τους, κατάφεραν τελικώς να διαφύγουν της σύλληψης από τις τουρκικές Αρχές.

Ανάμεσα στα φερόμενα θύματα περιλαμβάνονται 5 καταγεγραμμένοι/ες αιτούντες/ούσες άσυλο στην Ελλάδα. Τα άτομα αυτά ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν άτυπη αναγκαστική επιστροφή στην Τουρκία, παρά το γεγονός ότι είχαν καταγραφεί ως αιτούντες/ούσες άσυλο από τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές, και ως εκ τούτου παρέμεναν στη χώρα νόμιμα αναμένοντας την έκβαση του αιτήματός τους.

Ανάμεσα στα φερόμενα θύματα περιλαμβάνονται 6 αναγνωρισμένοι/ες πρόσφυγες στην Ελλάδα. Τα άτομα αυτά ισχυρίστηκαν ότι υπέστησαν άτυπη αναγκαστική επιστροφή στην Τουρκία, παρά το γεγονός ότι είχαν αναγνωριστεί ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας από τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές, στερούμενα κατά τον τρόπο αυτό των δικαιωμάτων που απορρέουν από το καθεστώς διεθνούς προστασίας.

Ο Μηχανισμός Καταγραφής έχει καταγράψει περιστατικό που κατά τους ισχυρισμούς του φερόμενου θύματος που έδωσε την μαρτυρία του, ο ίδιος μαζί με ομάδα περίπου 85 προσφύγων από τη Συρία, τον Λίβανο και την Παλαιστίνη επιβιβάστηκαν σε μεσαίου μεγέθους πλοίο και ξεκίνησαν από τις ακτές του Λιβάνου με προορισμό την Ιταλία. Διασχίζοντας την ανατολική Μεσόγειο, εξαιτίας κακοκαιρίας αναγκάστηκαν να αναζητήσουν προσωρινή προστασία εντός των ελληνικών χωρικών υδάτων. Εκεί, κατά τους ισχυρισμούς του θύματος, τους εντόπισαν οι ελληνικές Αρχές και έπειτα από αρκετές ώρες τους οδήγησαν προς τα τουρκικά παράλια. Με δεδομένο ότι η ομάδα των προσφύγων ξεκίνησε από τον Λίβανο, το περιστατικό αυτό αποτελεί *άτυπη αναγκαστική απομάκρυνση* σε άλλη χώρα από αυτήν από την οποία η ομάδα είχε εισέλθει στην ελληνική επικράτεια.

Σε ένα περιστατικό το φερόμενο θύμα ανέφερε ότι κατά το στάδιο της φυσικής απομάκρυνσης υπέστη κατηγοριοποίηση (profiling) και ειδική μεταχείριση με βάση την εθνική του καταγωγή (Τουρκική). Κατά τους ισχυρισμούς του, ζητήθηκε από τον ίδιο και τους συμπατριώτες του να διαχωριστούν από τους υπόλοιπους και στην συνέχεια αυτοί υπέστησαν σωματική έρευνα, βία και αφαίρεση χρημάτων.

Τέλος, σε 21 μαρτυρίες αναφέρεται ότι σε 20 περιστατικά άτυπων αναγκαστικών επιστροφών φαίνεται να συμμετείχαν ως δράστες κατά το στάδιο της φυσικής απομάκρυνσης αλλοδαποί πολίτες. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, τα πρόσωπα αυτά μιλούσαν αραβικά, τουρκικά, φαρσί, νταρί, κουρδικά ή και ουρντού.

²⁵ Βλ. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, [Ενημερωτικό Σημείωμα Α΄ Νοεμβρίου 2022](#)
Οργανισμός Ασύλου της ΕΕ (EUAA), [Πρόσφατες Τάσεις για το Άσυλο](#), Οκτώβριος 2022.

²⁶ Σύμφωνα με τις [Πρόσφατες Τάσεις για το Άσυλο](#) που δημοσίευσε ο Οργανισμός Ασύλου της ΕΕ (EUAA) τον Οκτώβριο του 2022, ο αριθμός αιτήσεων ασύλου που κατατέθηκε σε χώρες της ΕΕ από πολίτες Τουρκίας ήταν τέτοιος που κατέταξε την Τουρκία στην 3^η θέση, μετά από την Συρία και το Αφγανιστάν, ως τις χώρες από τις οποίες προέρχεται ο μεγαλύτερος αριθμός αιτούντων άσυλο στην ΕΕ.

Ε. Αποφάσεις Προσωρινών Μέτρων (R39) του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ)

Η ΕΕΔΑ, ως ο Εθνικός Θεσμός Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ελλάδα, παρακολουθεί την εκτέλεση των αποφάσεων του ΕΔΔΑ, και ως εκ τούτου δίνει ιδιαίτερη σημασία στη συμμόρφωση με αποφάσεις προσωρινών μέτρων του Δικαστηρίου. Η Εθνική Επιτροπή δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για την εξέλιξη περιστατικών που έχουν αχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου και παρακολουθεί, σε συνεργασία με τον Μηχανισμό Καταγραφής και τα μέλη του, την εξέλιξη των υποθέσεων αυτών.

Στο πλαίσιο αυτής της παρακολούθησης, τα μέλη του Μηχανισμού Καταγραφής έχουν κοινοποιήσει στον Μηχανισμό Καταγραφής 17 τέτοια περιστατικά με ισάριθμες αποφάσεις προσωρινών μέτρων του Δικαστηρίου.²⁷ Με τις αποφάσεις αυτές το Δικαστήριο έχει υποδείξει στις ελληνικές Αρχές τη μη απομάκρυνση των προσφευγόντων από την ελληνική επικράτεια, την παροχή τροφής, νερού, ένδυσης και επαρκούς ιατρικής φροντίδας. Ο αριθμός των προσφευγόντων στα περιστατικά αυτά ανέρχεται σε 439. Σε 8 από τις υποθέσεις αυτές έχει κατατεθεί πλήρης προσφυγή ενώπιον του ΕΔΔΑ.

Η ΕΕΔΑ σε όλες αυτές τις περιπτώσεις έχει παρέμβει εγγράφως προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη επισημαίνοντας την ύπαρξη των αποφάσεων προσωρινών μέτρων του Δικαστηρίου και τις αυξημένες ανάγκες διεθνούς προστασίας που έχουν προσφεύγοντες με καταγωγή από συγκεκριμένες χώρες, σε συνδυασμό σε κάποιες περιπτώσεις και με άλλα στοιχεία, όπως η πολιτική ή άλλη δράση των προσφευγόντων στις χώρες καταγωγής τους. Από τις 17 αυτές γραπτές παρεμβάσεις της ΕΕΔΑ προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη έχουν απαντηθεί εγγράφως οι 6.

Ο Μηχανισμός Καταγραφής έχει καταγράψει 12 μαρτυρίες από 4 από τις ανωτέρω υποθέσεις που κατέληξαν σε άτυπη αναγκαστική επιστροφή και τις έχει εντάξει στο δείγμα που αναλύθηκε στο κεφάλαιο Δ.

ΣΤ. Συμπεράσματα

Από τις μαρτυρίες που έχει καταγράψει ο Μηχανισμός Καταγραφής στην περίοδο αναφοράς, προκύπτει ότι η πλειονότητα των φερόμενων θυμάτων είναι άνθρωποι που προσπάθησαν να αποκτήσουν πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου για πρώτη φορά και δεν είχαν εντοπιστεί ξανά από τις αρχές ή έχουν επιχειρήσει επανειλημμένα, αλλά ισχυρίστηκαν ότι τα στοιχεία τους δεν έχουν καταγραφεί ποτέ από τις αρμόδιες Αρχές. Υπάρχουν, επίσης, φερόμενα θύματα που ισχυρίστηκαν ότι είναι αναγνωρισμένοι/ες στην Ελλάδα δικαιούχοι διεθνούς προστασίας ή καταγεγραμμένοι/ες από τις ελληνικές Αρχές αιτούντες/σες άσυλο, των οποίων η απομάκρυνση στις χώρες καταγωγής ή σε τρίτες χώρες, χωρίς να συντρέχουν οι όροι του άρθρου 33 της Σύμβασης της Γενεύης,²⁸ συνιστά παραβίαση της αρχής της μη-επαναπροώθησης.

²⁷ Πρόκειται για τις αποφάσεις στις υποθέσεις (13624/22) *Al Ali & Others v. Greece*, (16171/22) *A.O. & Others v. Greece*, (18940/22) *A.D. & Others v. Greece*, (18941/22) *H.A. & Others v. Greece*, (19419/22) *K.M.I. & Others v. Greece*, (21131/22) *A.A. & Others v. Greece*, (21039/22) *S.S. & Others v. Greece*, (23128/22) *F.R. & Others v. Greece*, (25806/22) *H.M. & Others v. Greece*, (25940/22) *V.E. & Others v. Greece*, (29655/22) *M.A. & Others v. Greece*, (32229/22) *D.O. & Others v. Greece*, (35490/22) *M.J. & Others v. Greece*, (37714/22) *V.D. & Others v. Greece*, (38444/22) *B.S. & Others v. Greece*, (35090/22) *K.A. & Others v. Greece*, (49897/22) *H.R.T. v. Greece*.

²⁸ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, [Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων](#), Γενεύη 1951. [Άρθρο 33 ΣΤΓ] 1) Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, Πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων. 2) Το εκ της παρούσης διατάξεως απορρέον ευεργέτημα δεν δύναται πάντως να επικαλήται πρόσφυξ όστις, δια σοβαράς αιτίας, θεωρείται επικίνδυνος εις την ασφάλειαν της χώρας ένθα ευρίσκεται ή όστις, έχων τελεσιδίκως καταδικασθή δι' ιδιαιτέρως σοβαρόν αδίκημα, αποτελεί κίνδυνον δια την Χώραν.

Επιπλέον, στην πλειοψηφία των μαρτυριών που έχει καταγράψει ο Μηχανισμός Καταγραφής αναφέρεται ότι τα φερόμενα θύματα έχουν εντοπιστεί πολύ κοντά σε κάποια συνοριακή περιοχή είτε της ηπειρωτικής είτε της νησιωτικής επικράτειας. Ωστόσο, υπάρχουν και μαρτυρίες που τα θύματα αναφέρουν ότι ο εντοπισμός τους έλαβε χώρα στην ενδοχώρα, δηλαδή μακριά από τις συνοριακές περιοχές της χώρας. Η πλειονότητα δε των φερόμενων θυμάτων φαίνεται να είναι από χώρες καταγωγής ή προηγούμενης συνήθους διαμονής για ανιθαγενείς, από τις οποίες προέρχονται οι αιτούντες άσυλο με τα μεγαλύτερα ποσοστά αναγνώρισης καθεστώτος διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα και την ΕΕ, σύμφωνα με εθνικές και ευρωπαϊκές πηγές.²⁹

Από τις μαρτυρίες που έχει καταγράψει ο Μηχανισμός στην περίοδο αναφοράς φαίνεται να προκύπτει ένα επαναλαμβανόμενο πλαίσιο, με βάση το οποίο οι άτυπες αναγκαστικές επιστροφές έχουν οργανωμένο χαρακτήρα και συγκεκριμένα επιχειρησιακά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, παρατηρείται συνεργασία μεταξύ διαφόρων φερόμενων θυτών, μεταφορά από ένα σημείο σε άλλο, κράτηση/περιορισμός σε διαφορετικά κτήρια. Προκειμένου να πραγματοποιηθούν, φαίνεται να επιστρατεύεται ανθρώπινο δυναμικό, κτηριακές εγκαταστάσεις, βαρέα οχήματα ή πλωτά σκάφη και άλλα υλικοτεχνικά μέσα. Σύμφωνα δε με τις μαρτυρίες, λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές, οι ιδιαιτερότητες των οποίων επηρεάζουν και τα μέσα υλοποίησής τους.

Ο τρόπος υλοποίησης (*modus operandi*) των άτυπων αναγκαστικών επιστροφών, όπως προκύπτει από τις μαρτυρίες, παρουσιάζει μια εικόνα σταδιοποίησης. Συγκεκριμένα, στην πλειονότητα των μαρτυριών τα θύματα αρχικά εντοπίζονται από κάποια ομάδα (στάδιο του εντοπισμού), στη συνέχεια μεταφέρονται σε κάποια δομή όπου κρατούνται (στάδιο της κράτησης ή περιορισμού μετακίνησης), και τέλος μεταφέρονται από τον χώρο κράτησης/περιορισμού μετακίνησης στο σημείο έναρξης της φυσικής απομάκρυνσης όπου και ολοκληρώνεται η άτυπη αναγκαστική επιστροφή (στάδιο της φυσικής απομάκρυνσης). Σε κάποιες, ωστόσο, μαρτυρίες, όπως ιδίως όταν ο εντοπισμός γίνεται στη θάλασσα ή πολύ κοντά στη συνοριακή περιοχή του ποταμού Έβρου, αναφέρθηκε ότι το στάδιο της κράτησης/περιορισμού μετακίνησης παραλήφθηκε και η άτυπη αναγκαστική επιστροφή πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά τον εντοπισμό. Στις μαρτυρίες που έχει καταγράψει ο Μηχανισμός Καταγραφής αναφέρεται η συμμετοχή τόσο ένστολων όσο και ατόμων με πολιτικά ρούχα στα περιστατικά άτυπων αναγκαστικών επιστροφών, πράγμα που ενισχύει τις αναφορές ότι ενδέχεται να συμμετέχουν σε αυτά πολίτες μη έχοντες αναλάβει νόμιμα δημόσια εξουσία. Στο στοιχείο αυτό προστίθεται και το στοιχείο κάποιων μαρτυριών ότι κατά το στάδιο της φυσικής απομάκρυνσης φέρονται να συμμετείχαν ως δράστες πολίτες τρίτων χωρών που μιλούσαν κάποιες από τις γλώσσες των θυμάτων. Επιπλέον, στη συντριπτική πλειοψηφία των καταγραφών αναφέρεται η άσκηση βίας κατά την πράξη της φυσικής απομάκρυνσης, είτε από ένστολους, είτε από άλλα άτομα.

Για όλα τα ανωτέρω ο Μηχανισμός Καταγραφής θα παρουσιάσει αναλυτικά ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία στην ετήσια πλήρη έκθεσή του που θα δημοσιευθεί αργότερα εντός του έτους.

²⁹ Βλ. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, [Ενημερωτικό Σημείωμα Α' Νοεμβρίου 2022](#).
ΕΥΑΑ, [Latest Asylum Trends](#), Οκτώβριος 2022

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Μηχανισμός Καταγραφής
Ατυπών Αναγκαστικών Επιστροφών

Νεοφύτου Βάμβα 6, 10674 Αθήνα
Τ: (+30) 210 723 3224 - recordingmechanism@nchr.gr

nchr.gr